

KOSOLAN TALO OY VASTUULLISUUSRAPORTTI

JOHDANTO

Kosolan talo sijaitsee Lapualla, keskellä valtakunnallisesti arvokasta Lapuan Tuomiokirkon kulttuuriympäristöä, Lapuanjoen rannassa. Talo itsessään on vaikuttava, peräti kaksi- ja puolifooninkinen pohjalaistalo. Talon historia vuodesta 1861 on ainutlaatuinen. Talon tarina kertoo väkevästä yrittäjästä ja sivistäjästä, häyjistä ja vallesmanneista, voimallisesta maataloudesta ja nuorisoseuraliikkeestä, amerikansiirtolaisuudesta ja körttiläisyydestä, jääkärivävyksestä ja lapuanliikkeestä, kapinahengestä ja vaikuttajuudesta. Nämä tarinat liittyvät vahvasti mielikuviin eteläpohjalaisista, näiden yritteliäisyydestä ja yhteiskunnallisesta aktivismista. Kosolan talo on eteläpohjalaisuuden ytimessä. Sen vuoksi sitä on nyt lähdetty kehittämään teemallisesti eteläpohjalaista historiaa, alueen erityisiä kulttuuripiirteitä ja omaleimaista rakennusperintöä esittelevänä matkailukohteena. Kosolan talo Oy:n toimintaan liitetään mm. kokous- ja juhlatilojen vuokrausta, pysyviä ja vaihtuvia näyttelyitä, ohjelmapalveluita ja erilaisia tapahtumia, sekä pienimuotoinen puoti.

Kosolan talo Oy:n tavoitteena on ylläpitää ja vahvistaa paikallisuutta ja tehdä tunnetuksi alueen historiaa. Tällöin on mahdollista säilyttää ja siirtää alueen rikkaa kulttuuriperintöä edelleen seuraaville sukupolville. Kehitämme palveluitamme ja tuotteitamme alueen oman kulttuuriperinnön pohjalta ja teemme sen asiantuntevalla ja kunnioittavalla tavalla.

Pohjalaistalot ovat kestäviä ja pitkäikäisiä. Perinteisesti niitä jatkettiin, lyhennettiin, korotettiin, laskettiin, sekä siirrettiin osina tai kokonaisina - ja näin voidaan erityisesti uudistuotannossa tehdä edelleen. Pohjalaistalot ovat korjattavissa, ja niissä käytetyt luonnonmukaiset rakennusmateriaalit ovat puhtaita ja turvallisia. Oikein kunnostettujen pohjalaistalojen hengittävillä rakenteilla on kyky pysyä kuivina, sekä tasata huoneilman kosteutta ja hiilidioksidipitoisuutta, mikä parantaa sisäilman laatua ja asukkaiden terveyttä. Kun talo lopulta - jopa satojen vuosien kuluttua - puretaan, voidaan siihen käytetyt rakennusmateriaalit kierrättää tai palauttaa luonnon kiertokulkuun. Rakennusperintö ja sen tuntemus antavat meille mahdollisuuden jakaa tietoa kestävästä uudis- ja korjausrakentamisesta ja vaikuttaa niiden yleistymiseen.

Haluamme huomioida kestävyuden ja vastuullisuuden alusta saakka. Meille se tarkoittaa vastuullisuutta sekä talon restauroinnissa, että matkailuyrittäjyydessä. Olemme osallistuneet Sustainable Travel Finlandin sekä Seinäjoen Ammattikorkeakoulun "Kohti kestävä matkailua Etelä-Pohjanmaalla" -hankkeen koulutustilaisuuksiin. Haluamme jatkossakin edelleen kehittää osaamistamme vastuullisuusasioissa, seurata oman toimintamme vaikutuksia, tehdä tarvittavia korjausliikkeitä ja kannustaa myös muita ottamaan vastuullisuus huomioon omassa toiminnassaan.

1. KOSOLAN TALON RESTAUROINTIPROSESSIN VASTUULLISUUS

1A. EKOLOGINEN VASTUULLISUUS

RESTAUROINTI ON KIERTOTALOUTTA

Kosolan talo on varastoinut hiiltä hirsinsä vähintään vuodesta 1861 lähtien. Restauroinnin myötä voidaan odottaa, että se toimii hiilivarastona vielä vähintään yhtä pitkään. Vanhan rakennuksen käyttöikä pidentämällä vähennämme merkittävästi rakentamisesta syntyviä hiilipäästöjä. Jo olemassa olevien rakenteiden ja materiaalien käyttäminen on tehokasta kierrättämistä.

SÄILYTTÄVÄ KORJAUS

Kosolan talon restauroinnissa säilytetään kaikki rakenteet ja rakennusosat, jotka ovat terveitä ja toimivat edelleen tarkoituksessaan. Mm. vanhat ikkunat ja lämmityspatterit kunnostetaan uusimisen sijaan ja käsintehty savitiilet säilytetään myöhempää käyttöä varten.

Kosolan talon ikkunat ovat suurimmaksi osaksi 1930- luvulta sekä 1940-luvun lopulta, jolloin ne on tehty käsityönä. Niiden puuaines on tiukkasyistä ja erittäin laadukasta. Ennen 1950-lukua tehdyt ikkunat ovat pääsääntöisesti laadukkaampaa puuta kuin nykyään. Vanhat ikkunat ovat laatunsa ansiosta arvokkaammat kuin uudet ja ne ovat olennainen osa rakennuksen arkkitehtonista ja kulttuurihistoriallista arvoa. Vanhojen ikkunoiden uusiminen ei ole perusteltua pelkin energiataloudellisin syin, sillä kunnostaminen parantaa merkittävästi niiden lämmöneristävyyttä. Kylmäksi vuodenajaksi ne voidaan lisäksi tiivistää yksinkertaisella menetelmällä käyttäen esim. pellavarivettä ja vesiliukoista liimapaperia. Säännöllisellä huollolla näin vanhat ikkunat voidaan pitää hyväkuntoisina vuosikymmenestä toiseen. Tämä on kestävän kehityksen periaatteiden mukaista. Uuden ikkunan valmistaminen kuormittaa ympäristöä enemmän kuin vanhan korjaaminen ja huoltaminen.

MATERIAALIEN KÄYTTÖ UDELLEEN

Kun puutuotteet poistetaan käytöstä, niitä voidaan käyttää uudelleen usein sellaisenaan. Kosolan talon vanhimmat seinähirret on jo vuonna 1861 kierrätetty edellisestä, 1700-luvulla rakennetusta talosta. Myös me suosimme rakennusosien kierrätystä ja käytämme uudelleen mm. purkukohteista noutamiamme kiviä, ovia, listoja ja lattialankkuja. Myös kalustamisessa ja sisustamisessa pyrimme käyttämään mahdollisimman paljon vanhoja huonekaluja ja tekstiilejä.

PITKÄ ELINKAARI

Oikein rakennetun /oikein kunnostetun hirsitalon elinkaari voi olla satoja vuosia. Perinteistä hirsitaloa voidaan korjata ilman tarvetta kaiken purkamiseen ja uusimiseen. Kulttuurihistoriallisesti arvokkaan vanhaa hirsitaloa ei enää nykyään kannata harkitsemattomasti muuttaa - mutta perinteisellä tavalla rakennettu uusi hirsitalo on perinteiseen tapaan myös muunneltavissa: sitä voidaan madaltaa, korottaa, jatkaa, lyhentää, sekä siirtää uuteen paikkaan kokonaisena tai purkamalla hirret ja pystyttämällä ne uudelleen muualla. Elinkaarensa lopussa rakennuksen puutavara voidaan käyttää uudelleen myös johonkin muuhun tarkoitukseen. Lopulta puu voidaan käyttää energiaksi, jolloin se korvaa fossiilisia polttoaineita.

EKOTEHOKAS RAKENTAMINEN

Lainsäädännössä vanhojen, perinteisten hirsirakennusten energiatehokkuutta mitataan samoilla mittareilla, kuin vallitsevassa rakennuskulttuurissa tuotettujen uusien, monikerroselementeistä koottujen rakennusten energiatehokkuutta. Teoreettiset laskelmat on suunniteltu rakennusteollisuuden käyttöön. Samat mittarit eivät kuitenkaan toimi perinnerakentamisessa. Kun lainsäädännön huomio toistaiseksi keskittyy energiatehokkuuteen, perinnerakentamisen huomio on laajemmassa ekotehokkuudessa. Siihen sisältyy paitsi rakennuksen energiantarpeen vähentäminen (hirren kyky varata lämpöä, ilmatiiveys, uusiutuva lämmitysenergia ym.) myös raaka-aineiden ominaisuudet, jätetuotanto ja päästöt, sekä resurssitehokkuus eli rakennuksen huollettavuus, pitkäikäisyys, ja uudelleenrakentamisen tarpeen vähentäminen.

Vallitseva rakentamiskulttuuri on monella tavalla kestävä. Epäekologiset rakennusmateriaalit, monimutkaiset kerrosrakenteet sekä rakennusten lyhyt käyttöikä ovat tavanomaisia. 20 % kaikista muoveista käytetään rakentamisessa. Myös rakennusmateriaaleihin lisätyt haitalliset kemikaalit estävät turvallisen kierrätyksen. Eristeiden liiallinen lisääminen energiatehokkuuden parantamiseksi voi olla Suomen pohjoisessa ilmastossa riskitekijä, ja siitä kiistellään jatkuvasti: liian suuri eristekerros heikentää rakenteiden kosteusteknistä toimivuutta ja viilentää julkisivurakenteiden lämpötiloja, jolloin rakenteet vaurioituvat ja korjausten tarve kasvaa. Rakennusosien markkinoinnissa käytetään termiä "huoltovapaa", mikä tarkoittaa usein samaa kuin korjauskelvoton. Jos korjaaminen on mahdotonta, rakennusosa on tarpeettoman pian vaihdettava uuteen, mikä lisää jälleen rakentamisen hiilijalanjälkeä. Rakentaminen synnyttää kolmanneksen maailman kasvihuonepäästöistä, joten sillä *miten ja millaisista materiaaleista* rakennetaan, on suuri merkitys.

Kosolan talossa on vuosikymmenten mittaan aikaisemmissa kunnostuksissa hävitetty alkuperäisiä rakenteita ja vaihdettu materiaaleja sellaisiin, jotka eivät edistä hirsirungon säilymistä tai tue talon kulttuurihistoriallista arvokkuutta. Tämän vuoksi restauroinnissa on käytetty varsin paljon myös uusia materiaaleja. Käyttämämme uudet materiaalit ovat pääasiassa perinteisiä, yksinkertaisia, kestäviä, luonnonmukaisia, terveellisiä, ekologisia, ja ennen kaikkea ylläpidettäviä eli korjattavissa olevia; esimerkiksi yksiaineista eli liimatonta massiivihirttä ja massiivilankkua, huokoista puukuitulevyä, muovitonta ilmansulkupaperia ja makulatuuri-paperia, pinkopahvia, pellavarivettä, savea, keraamisia laattoja sekä ekologisia, myrkyttömiä perinnemateriaaleja. Vaneria on käytetty WC-tilojen sekä keittiön seinissä ja lattiassa. Ekologisesti huonommista materiaaleista betonia on käytetty ainoastaan graniittisokkelin ja vanhojen kivistä rakennettujen muurinpohjien tukemiseen sekä keittiön ja WC-tilojen lattiaan. Muovin käyttö on rajoitettu niin pitkälle kuin se on ollut mahdollista - lähinnä viemäriputkistoon sekä keittiön lattiapinnoitteeseen. Kipsilevyä on käytetty ainoastaan palo-osastoinneissa.

PURKUJÄTTEEN KÄSITTELY

Edellisten vuosikymmenten kunnostuksissa taloon lisätty asbesti on kartoitettu, purettu ja hävitetty asbestipurkuihin erikoistuneiden ammattilaisten toimesta.

Käytöstä poistetut betonivalut on toimitettu paikalliselle yrittäjälle murskattavaksi ja kierrätettäväksi maantäyttöön tien rakentamisessa.

Puutavara, jota ei ole voitu käyttää uudelleen, on hyödynnetty energiaksi.

Vanhat sähköjohdot on toimitettu kuorittaviksi ja niistä saatu kupari kierrätettäväksi.

Metalli on toimitettu romunkeräykseen kierrätettäväksi, lasi lasinkeräykseen kierrätettäväksi.

Paikallinen yrittäjä on noutanut maa- ja kiviainekset, purut ja muut täyteaineet. Maa-aineksia on imuroitu n. 40-50 tonnia ja ne on viety täyttömaaksi maankaatopaikalle. Purua ja muita täyteaineita on imuroitu 14,68 tonnia ja toimitettu jäteyhtiölle, joka on voinut toimittaa niistä 9,12 tonnia suoraan polttoon energiaksi ja loput 5,56 tonnia lajiteltavana jätteenä kierrätykseen, energiaksi ja loppusijoitukseen.

Käytöstä poistettu lastulevy, mineraalivilla, muovimatto, pakkausmuovi ym. sekajäte on toimitettu lajittelemattomana kuormana jäteyhtiölle, joka on lajitellut ne koneellisesti: lastulevy murskaukseen ja energiaksi, muovimatto ja pakkausmuovi poltettavaan jätteeseen ja energiaksi, sekä kuiva kipsilevy kierrätettäväksi ja käytettäväksi uudelleen. Mineraalivillan loppusijoituspaikkana on ollut kaatopaikka.

Esimerkiksi käytöstä poistetut metalliovet on myyty käytettäväksi uudelleen.

Niin kauan kuin restaurointityö jatkuu, purkujätteen käsittely tehdään samaan tapaan, turvallisuus- ja kierrätysperiaatteita noudattaen. Kun Kosolan talo jonain päivänä saavuttaa elinkaarensa pään, sen puutavara on edelleen suurelta osin kierrätettävissä, eikä purkujätteen joukossa ole enää mainittavasti ongelmajätteeksi luokiteltavia tai kierrätettäväksi kelpaamattomia materiaaleja.

MASSIIVIPUUN KÄYTTÖ

Metsässä puu tarvitsee kasvaakseen hiilidioksidia, jonka se saa ilmasta. Hiilidioksidin hiilestä tulee puun rakennusainetta samalla, kun happi vapautuu takaisin ilmakehään. Yksi kuutiometri puuta varastoi n. 750 kg hiilidioksidia. Metsässä kasvava puu ei lisää hiilensidontaa enää tullessaan vanhaksi, mutta varastoi sitä edelleen. Se varastoi hiiltä yhä, kun se käytetään rakennusmateriaaliksi. Puu on sataprosenttisesti uusiutuva rakennusmateriaali. Suomessa kasvava puusto lisääntyy yhden päivän aikana saman verran, kuin puuta käytetään rakentamiseen yhden vuoden aikana. Metsien kasvu Suomessa ylipäättään on suurempaa kuin hakkuiden määrä. Lisäksi Suomessa käytetään ainoastaan sertifioituista metsistä korjattua, kestävästi tuotettua puuta.

Puutuotteiden ja -rakenteiden valmistukseen kuluu vain vähän energiaa. Suuri osa tästä energiasta saadaan valmistuksen sivutuotteista, kuten puun kuoresta. Esimerkiksi saha- ja höylätuotteiden valmistuksessa jopa syntyy energiaa enemmän, kuin kuluu.

Käytämme kotimaista massiivipuuta - hirttä, lankkua ja lautaa. Jos rakentamisen vallitsevia nyky menetelmiä vaihdettaisiin pelkästään Suomen kaupungeissa yksiaineiseen massiivipuurakentamiseen, sillä voitaisiin Aalto-yliopiston ja Suomen Ympäristökeskuksen selvityksen mukaan sitoa vuosittain satoja tuhansia tonneja hiilidioksidia enemmän kuin nyt.

Käyttämämme puun päästöt tulevat lähinnä fossiilisen energian käytöstä raaka-aineen hankinnassa eli mm. metsäkoneissa ja kuljetuksissa. Hirsi on tuotu Lapista, muu puutavara lähialueilta maakunnasta.

MUUT TÄRKEIMMÄT RAKENNUSMATERIAALIT

Puukuitueriste valmistetaan huopauttamalla sahateollisuudessa syntyvästä ylijäämä materiaalista. Myös se varastoi hiiltä koko elinkaarensa ajan ja voidaan kierrättää. Puukuitueristeen valmistamiseen kuluu huomattavasti vähemmän energiaa kuin mineraalivillaeristeen valmistukseen.

Paperi valmistetaan esimerkiksi harvennushakkuissa kaadetuista pienistä puista, jotka eivät sovi puutavaran tuotantoon. Pahvi ja paperi ovat uusiutuvia ja kierrätettäviä materiaaleja.

Pellavarivekin on uusiutuva luonnontuote. Sen viljelystä aiheutuva ympäristökuormitus on hyvin alhainen. Euroopassa pellavan viljely sitoo hiilidioksidipäästöjä 250 000 tonnia vuodessa. Pellava voidaan hyödyntää kokonaan ja se on täysin biohajoava.

Savea käytetään mm. rappauksiin, jolloin siihen lisätään runkoaineeksi esim. hiekkaa ja sideaineeksi esim. olkea tai puukuitua. Materiaalit ovat luonnonmukaisia, eivätkä tuota jäteongelmaa.

Keraamiset laatat valmistetaan savi- tai kivimassasta, johon voidaan lisätä esim. talkkia, kalsiittia tai dolomiittia. Ne ovat luonnonmateriaaleja, joista ei aiheudu vahingollisia päästöjä. Keraamiset laatat ovat erittäin pitkäikäisiä, kun niitä ei uusita pelkän muodin mukaan vaan käytetään kestävästi. Elinkaarensa päässä laatta voidaan palauttaa takaisin maaperään täyttömaana, eikä siitä liukene ympäristölle haitallisia aineita.

Pintakäsittelyllä on suuri vaikutus puurakenteiden tekniseen toimintaan - mm. kykyyn siirtää kosteutta, pysyä kuivana ja vaikuttaa myönteisesti sisäilman laatuun. Puurakenteiden teknisen toiminnan vuoksi pintakäsittelyiden on oltava höyryä läpäiseviä. Kosolan pintakäsittelyt ovat sellaisia. Käyttämämme maalit ovat luonnonmukaisia, eivätkä ne sisällä muoveja tai muita luontoon sopimattomia aineita. Niiden orgaaniset ainesosat ovat biohajoavia ja ekologisia. Pellavaöljymaali valmistetaan keitetystä pellavaöljystä, johon lisätään pigmenttiä ja toisinaan sikkatiivikuiviketta sekä liitua. Pellavaöljymaalin pinta krakeloituu vähitellen, jolloin maalipinta ei heikennä puun hyviä ominaisuuksia. Liimamaali tehdään esim. selluloosaliimasta, pigmentistä ja liidusta. Kosolan talossa käytetty temperamaali koostuu keitetystä pellavaöljystä, vedestä ja kananmunasta sekä pigmentistä. Myös savimaali on ekologinen ja turvallinen. Se sisältää lähinnä savea, vettä, liitua, selluloosaa ja pigmenttejä.

Vaneria on käytetty keittiön sekä wc:iden seinissä ja keittiön lattiassa. Kotimainen vaneri on valmistettu liimaamalla puuviiluista ja vertautuu käsiteltyyn puuhun. Liimana käytetään yleensä fenolihartsiliimaa, jonka päästöluokka on M1: tuote ei haise ja se on vähäpäästöinen. Ehjiä vanerilevyjä on mahdollista käyttää uudelleen. Pienet määrät voidaan hävittää polttamalla korkeassa lämpötilassa muun puun yhteydessä. Perusvaneri voidaan myös kompostoida.

Palo-osastoinnissa käyttämämme kipsilevy on valmistettu Suomessa. Sen pääraaka-aineet ovat luonnon kipsikivi, vesi sekä kierrätyspaperi. Kipsikivi tulee meriteitse Etelä-Euroopasta. Kipsilevyn ongelmana on huono kosteudenkestävyys. Vain kuiva kipsilevy voidaan kierrättää uudeksi kipsilevyksi, ja tällä hetkellä vain viidennes uuden kipsilevyn materiaalista on kierrätettyä. Kuiva kipsi on terveydelle vaaraton, mutta mikäli kipsilevy pääsee kastumaan, se antaa hyvän kasvualustan mikrobeille. Mikrobit ovat haitallisia, jos ne tuottavat myrkyjä - ja kosteusvaurioinen kipsilevy on toksiineja tuottavien homeiden suosima kasvualusta. Kosteusvaurioinen kipsilevy on aina vaihdettava. Tämän vuoksi olemme rajoittaneet kipsilevyn käytön pelkkiin palo-osastointeihin.

Betoni ei ole täysin korvattavissa muilla materiaaleilla. Betonin raaka-aineista n. 80% on vähäpäästöisiä; vettä, kiviainesta ja erilaisia lisäaineita. Sementti on kuitenkin betonin tärkein raaka-aine ja sen valmistuksessa käytetty korkea lämpötila ja jauhaminen kuluttavat runsaasti energiaa. Lisäksi kalkkikivestä irtoaa kuumentamisen yhteydessä huomattava määrä hiilidioksidia. Kosolan restauroinnissa betonia on tarvittu ainoastaan graniittisokkelin ja vanhojen kivistä rakennettujen muurinpohjien tukemiseen sekä keittiön ja wc-tilojen lattiaan.

Muovien valmistuksessa käytetään uusiutumattomia raaka-aineita ja niiden valmistus ja kierrätys tuottaa kasvihuonekaasuja. Euroopan ympäristökeskuksen kasvihuonekaasuinventaarion tiedot osoittavat, että muovituotannon hiilidioksidipäästöt ovat 20% kemianteollisuuden päästöistä EU:n alueella. Muovin kertyminen ympäristöön on globaali ongelma. Merten muovijäte hajoaa öljypohjaiseksi tomuksi, joka sitoo muita meriin ajautuvia haitallisia kemikaaleja. Keskittymien myrkkypitoisuus on Euroopan Komission kulutusoppaan (2012) mukaan jopa miljoonakertainen ympäröivään meriveteen verrattuna. Kosolan restauroinnin materiaaleissa muovin määrä pidetään tavanomaiseen rakentamiseen nähden erittäin vähäisenä, mutta vaihtoehtojen puuttuessa sen käyttöä ei voida kokonaan välttää. Muovia on mm. viemäriputkissa ja sähköjohdoissa sekä keittiön lattiapinnoitteena. Sen sijaan - toisin kuin vallitsevan rakennuskulttuurin uudis- tai korjausrakentamiskohteissa - Kosolassa ei ole muovia esim. seinä- tai lattiarakenteissa eikä niiden pintakäsittelyissä, ikkunoissa, ovissa, saumoissa, tiivisteissä, tms. tavanomaisissa paikoissa.

KÄYTÖNAIKAISEN ENERGIANKULUTUKSEN SUUNNITTELU

RAKENNUSMATERIAALIEN MERKITYS

Rakennuksissa suurimman hiilijalanjäljen aiheuttaa käytönaikainen energiankulutus. Energiaa kuluu lämmitykseen, jäädytykseen ja sähkön käyttöön. Käytöstä aiheutuvia päästöjä on pyritty vähentämään rakennusten energiatehokkuutta lisäämällä, mikä on järkevää tiettyyn rajaan saakka. Energiatehokkuus lisää rakennuksen käyttömukavuutta ja vähentää kustannuksia.

Rakennuksen elinkaaren aikaista hiilijalanjälkeä arvioitaessa on aina otettava huomioon rakennusmateriaalien merkitys talon teknisten ja toiminnallisten ominaisuuksien saavuttamisessa ja ylläpitämisessä. Massiivihirrellä ja puukuitueristeillä on kyky varastoida ja tasata lämpöä. Kun niihin ei lisätä höyrynsulkua, ne toimivat hygroskooppisesti eli pystyvät sitomaan itseensä kosteutta ja vapauttamaan sen myöhemmin ympäröivään ilmaan - eli ne ovat kuivuvia. Höyrynsuluton puurakenne tasaa sisäilman kosteutta ja parantaa sisäilman laatua. Kosteuden imeytyessä puuhun puupinnan lämpötila nousee, ja kosteuden haihtuessa sen lämpötila laskee. Tällöin puupinta toimii luonnollisena lämmityspaneelina ja jäädyttäjänä. Liiallinen eristäminen heikentää rakennuksen kosteusteknistä toimivuutta sekä viilentää rakenteiden lämpötiloja, jolloin voi syntyä kosteusvaurioita. Ne puolestaan lisäävät korjausrakentamisen tarvetta.

Kosolan talon rakenteet pintakäsittelyitä myöten ovat höyrynsuluttomia. Seiniin ei ole lisätty ylimääräisiä eristekerroksia ja lattioiden eristepaksuudet on pidetty kohtuullisina. Tuulettuva alapohja pitää lattian rossirakenteet kuivina, tuuletusluukut suljetaan pakkaskaudeksi. Kylmä ullakko sallii kattoon kondensoituvan veden kuivumisen suuressa ilmatilassa. Rakennusfysikaalinen toimivuus on yksi prioriteetti. Toinen prioriteetti on iäkkään rakennuksen esteettisen arvon säilyttäminen.

RAKENTEIDEN TIIVIYS

Lämpöenergian kulutuksen kannalta massiivihirsinen seinärakenne ei vaadi paksua eristekerrosta. Ratkaisevaa niin seinissä ja lattioissa, kuin yläpohjassa ja ikkunoissa on rakenteiden tiiviys. Kosolan talon restauroinnissa on kiinnitetty suurta huomiota rakenteiden ilmatiiviyteen.

LÄMPÖENERGIA

Kosolan talon lämmitetyn tilan pinta-ala on n. 700 m². Lämmitysenergia tulee paikallisen lämpöyhtiön kaukolämpöverkosta. Lämpöyhtiö tuottaa lämmön hakkeella, joka tulee lähisiedulta puuteollisuuden sivuvirroista tai metsänhoidon tähteistä. Yhtiön käyttämä ja siten myös Kosolan talon lämmitykseen käytetty puuhake on 100%:sesti CO₂-vapaata.

Lämmityskauden alussa ja lopussa tarkistetaan kaukolämpöjärjestelmän säätöarvot ja verkon paine. Kosolassa on vesikiertoinen patterilämmitys. Kosolan patterit kunnostetaan ja niiden säätölaitteet uusitaan, mikä vähentää lämmitysenergian kulutusta. Lämmityskauden alkaessa patterit ilmataan. Termostaateilla rajoitetaan huonekohtaista yllämmitystä, joka voi tulla ihmisten, auringon säteilyn tai sähkölaitteiden tuottaman kuorman myötä. Valurautaisilla pattereilla on pidempi käyttöikä kuin vastaavilla teräksestä valmistetuilla tuotteilla. Ne ovat käytössä taloudellisempia kuin teräksiset, koska ne varastoivat itseensä enemmän lämpöä ja jakavat sen tasaisemmin. Myös lämmityskattila toimii tehokkaammin, kun paluuv veden lämpötila on korkeampi.

Kosolan talon vesikalusteet hankitaan uusina. Modernit vesikalusteet käyttävät vain puolet vettä ja energiaa vanhoihin verrattuna. Hanat toimivat liiketunnistimella ja niiden energiankulutus on 316 kWh/p.a. - 6,6 l/min. Kosolan talo kuuluu Lapuan kaupungin vesihuoltoverkostoon, joten jäteveden puhdistamisesta huolehtii Lapuan Jätevesi Oy. Puhdistuksessa syntyvä liete kuivataan ja kuljetetaan biokaasulaitokselle, missä sitä käytetään raaka-aineena biokaasun ja lannoitteen tuotannossa.

SÄHKÖN KÄYTTÖ

Kosolan talon sähkö on sataprosenttisesti tuulivoimalla tuotettua, alkuperätodennettua ja Suomen luonnonsuojeluliiton suosittelemaa EKOenergiaa. Se on täysin uusiutuvaa, fossiilivapaata ja vähäpäästöistä.

Sähköä tarvitsevaa tekniikkaa Kosolassa ovat /tulevat olemaan kaukolämmön laitteet, keittiön kylmälaitteet ja ruoanlämmityslaitteet sekä astianpesukone, kokoustekniikan edellyttämä elektroniikka, toimistolaitteet, valaistus, keittiön ilmanvaihdonlaitteet, ynnä keittiön ja WC:iden lattialämmitys. Hankintoja tehtäessä arkistetaan laitteiden energiamerkinnot ja niiden ympäristöystävällisyys. Valaisimissa käytetään led-lamppuja ja liiketunnistimia hyödynnetään tiloissa, joissa ei oleskella jatkuvasti.

Tarpeettoman tekniikan hankkimista vältetään. Laitteiden huoltotarve on jatkuva, käyttöikä lyhyt, ja energiatehokaskin laite kuluttaa ylimääräistä energiaa, jos se on laitteena tarpeeton.

ILMANVAIHTO

Keittiötä lukuun ottamatta Kosolan ilmanvaihto on suunniteltu painovoimaiseksi. Tulo- ja poistoilmaventtiilien määrä ja sijainti on laskettu talon käyttötarkoituksen mukaan riittäväksi. Tarvittaessa voidaan hyödyntää avattavia ikkunoita jäähdytykseen. Varaudumme myös tulisijojen rakentamiseen myöhemmin. Tulisijat tukevat painovoimaista ilmanvaihtoa ja parantavat lämpövihtyvyyttä. Ne myös kuivattavat huoneilman ylimääräistä kosteutta, jolloin huoneilma lämpenee helpommin. Prioriteettina on iäkkään rakennuksen kulttuurihistoriallisten ja esteettisten arvojen säilyttäminen. Luonnollinen ilmanvaihto toimii ilman energiaa ja jatkuvaa huoltoa vaativaa tekniikkaa.

1B. TALOUDELLINEN JA KANSANTALOUDELLINEN VASTUULLISUUS

YHTENÄ TAVOITTEENA KESKUSTELUN HERÄTTÄMINEN

Kun vallitsevassa rakennuskulttuurissa uusien rakennusten elinkaareksi lasketaan keskimäärin 50 vuotta, täytyy parin sadan vuoden aikajänteellä rakentaa ja purkaa neljään kertaan. Pois purkaminen ja uuden rakentaminen aiheuttaa paitsi piikin kasvihuonepäästöihin, myös toistuvan taloudellisen investoinnin tarpeen 50 vuoden välein. Koulujen, toimistorakennusten, liikekiinteistöjen ja muiden julkisten rakennusten lyhyet elinkaaret ovat kansantaloudellinen ongelma.

Jos yksityinen ihminen ostaa 30-vuotiaana 20 vuotta vanhan talon, voi käydä niin, että hän menettää siihen sijoitetun omaisuutensa ennen eläkeikää. Myös uuden passiivitalon elinkaareksi lasketaan EN-standardin edellyttämä 50 vuotta. Passiivitalon rakentamiskustannukset ovat VTT:n arvion mukaan 5-10% suuremmat kuin normitalon. Mikäli 30-vuotias rakentaa uuden passiivitalon 35 vuoden maksuajalla, on se maksettu vasta eläkeiässä. Pahimmassa tapauksessa 80-vuotiaalla eläkeläisellä tai hänen perikunnallaan ovat seuraavaksi edessään elinkaarensa päähän tulleen talon purkukustannukset. Rakennuksen lyhyt elinkaari on paitsi kansantaloudellinen, myös yksilön omakohtainen taloudellinen ongelma.

Kosolan talossa aikaisempina vuosikymmeninä tehdyt korjaukset on tehty nykytiedolla mitaten väärin, mutta rakennus on silti kestänyt 160 vuotta ja on vaurioistaan huolimatta edelleen korjauskelpoinen. Vaikka kunnostus nyt vaatiikin sekä osittaista purkamista että uuden tekemistä, talon kunnostaminen on silti kannattavaa. Restauraation valmistuttua kiinteistön arvo on aivan toinen, kuin ennen restauroinnin aloittamista. Kun sen kunto jatkossa ylläpidetään oikeilla materiaaleilla ja menetelmillä, sen elinkaaren voi odottaa jatkuvan ainakin toiset 160 vuotta. Talolla on ollut rahallista arvoa edelleen 160-vuotiaana. Nyt sen arvo kasvaa.

Pitkäikäiset materiaalit ja korjattavissa olevat rakenneosat pidentävät rakennuksen elinkaarta. Tällä tavalla rakennettu ja säännöllisesti huollettu rakennus voidaan ylläpitää hyväkuntoisena pitkään, jopa useiden sukupolvien ajan. Ylläpidon mahdollisuus tuo säästöä ja mahdollistaa rakennuksen arvon säilymisen myös rahassa mitattuna. Kosolan talo Oy:n missioon liittyy tavoite tehdä näitä materiaaleja ja Kosolan kaltaisten vanhojen rakennusten korjaus- ja kunnossapitomenetelmiä suurelle yleisölle tutummiksi ja herättää keskustelua pitkän elinkaaren merkityksestä paitsi ilmastonmuutokselle, myös kansantaloudelle ja yksilöiden omakohtaiselle taloudelle.

VANHAN RAKENNUKSEN OTTAMINEN UUTEEN KÄYTTÖÖN

Missioon kuuluu, että esimerkillä ja neuvonnalla kannustetaan myös muita vanhojen rakennusten kunnostamiseen ja käyttöön joko entisessä tai uudessa tarkoituksessa. Taloon tulee informatiivinen rakennusperintökeskus, jossa kävijät saavat tietoa myös siitä, miten yksityinen rakentaja tai kunnostaja voi keventää oman hankkeensa kokonaiskustannuksia.

Sijoitus pitkäikäisten ja luonnonmukaisten materiaalien käyttöön rakentamisessa ja vanhan kunnostamisessa on kestävä sijoitus tulevaisuuteen, sekä kansantalouden ja yksilöiden omakohtaisen talouden, että kaiken olemassaolon perustana olevan luonnonympäristön kannalta.

1C. KULTTUURINEN VASTUULLISUUS

PAIKALLINEN OMALEIMAISUUS

Pohjalaistaloa pidetään eteläpohjalaisen kulttuurimaiseman omaleimaisimpana tekijänä. Pohjalaistalo on satoja vuosia kestäneen käsityöläisperinteen tulos, joka saavutti teknisen huippunsa 1800-luvun lopulla. Sille ominaisia tunnuspiirteitä on useita, ja Kosolan talon ulkoasussa niitä on nähtävissä runsaasti. Kaikki pohjalaistaloiksi tunnistettavissa olevat talot eivät silti ole yhdenmukaisia tai keskenään samanlaisia. Niitä on eri mallisia ja kokoisia. Kosolan talo koostuu v. 1861 rakennetusta matalammasta siipiosasta sekä siihen nähden kulmittain v. 1887 rakennetusta korkeammasta siipiosasta. Molemmat siipiosat ovat ulkoasultaan Etelä-Pohjanmaalla tyypillisiä, korkeita ja suorakaiteen muotoisia rakennuksia, joiden julkisivua rytmittävät symmetrisesti asettuvat ikkunat.

Kaksfooninkiset pohjalaistalot ovat tunnusomaisia etenkin suomenkieliselle Etelä-Pohjanmaalle. Lapuulle niitä rakennettiin 1700- ja 1800-luvuilla runsaasti. Kosolan talon suurempi siipiosa on peräti kaks- ja puolifooninkinen. Myös matalammassa siipiosassa on alkujaan ollut kolmatta kerrosta aloittavat haukanikkunat. Kosolan vuonna 1887 rakennetun suuremman siipiosan mestarina oli Salomon Haaramäki, jonka kaltaiset pohjalaiset kirvesmiehet tekivät erinomaista laatua hyvistä materiaaleista. Hän rakensi Lapuulle useita muitakin näyttäviä taloja ja kunnosti kirkkoa. Kuten monet pohjalaiset mestarit, Haaramäki oli työskennellyt myös laivanrakentajana.

Kosolan talon restauroinnilla kunnioitetaan ja vahvistetaan lapualaista ja eteläpohjalaista omaleimaisuutta.

IDENTITEETTI

Perinteisillä pohjalaistaloilla on suuri merkitys paikalliselle ja maakunnalliselle identiteetille.

Kosolan talo välittää historiallista tietoa ja sillä on samanaikaisesti useita kulttuurihistoriallisia arvoja. Keskiajalta saakka asutettuna paikka on osa asutushistoriallisesti arvokasta ympäristöä. Suuren maatilän päärakennuksena, torppareille maata vuokranneena ja luovuttaneena, sekä mallitilana ja koulutustilana toimineena talolla on sosiaalhistoriallisia ja maanviljelystekniikan kehitysvaiheisiin liittyviä arvoja. Mm. häjyihin, jääkärivärävykseen, asekatkentoihin, lapuanliikkeeseen ja IKL:oon liittyen sillä on yhteiskunnallisiin ilmiöihin liittyviä arvoja. Suomen ensimmäisen maaseutukirjakaupan ja 70 vuotta toimineen Herättäjä-yhdityksen kustannus- ja kirjakauppatoiminnan myötä sillä on sivistyshistoriallisia ja uskonnolliseen toimintaan liittyviä arvoja. Henkilöhistoriallisia arvoja taloon liittyy useampien tunnettujen ja laajasti vaikuttaneiden asukkaidensa ja toimijoidensa kautta. Lukuisten talossa toimineiden yritysten ja ammatinharjoittajien myötä talolla on elinkeinohistoriallisia arvoja. Kosolan talo on historiallisesti erittäin todistusvoimainen ja ainutlaatuinen. Talo on kuulunut kyläkuvaan yli 160 vuoden ajan, mikä tekee siitä tärkeän maamerkin ja "muistin paikan" paikallisille asukkaille.

Restauroinnilla luodaan edellytykset sille, että Kosolan talo säilyy sekä lapualaisen, että maakunnallisen identiteetin ilmentäjänä ja muistin paikkana. Matkailukäyttö takaa, että taloon ovat niin paikalliset kuin kaikki muutkin vierailijat tervetulleita paitsi tutustumaan taloon ja pohjalaiseen kulttuuriperintöön, myös luomaan uusia muistoja.

ESTETIIKKA

Pohjalaistalon olemus on sopusuhtainen ja kaunis. Kuten monen muun pohjalaistalon, myös Kosolan talon maisemallinen arvo on suuri. Kosolan talo kuuluu tärkeänä osana valtakunnallisesti merkittävään Lapuan tuomiokirkon kulttuuriympäristöön. Mitoiltaan kookkaana ja arkkitehtonisesti tyypillisiä pohjalaispiirteitä omaavana talo on varsin edustava ja arvokas paitsi rakennushistoriallisesti, myös esteettisesti. Sekä alkuperäisyyttä että historiallista kerroksisuutta on näkyvässä, vaikka tieinfraa rakennettaessa, ulkorakennuksia purettaessa sekä sisätiloissa vuosikymmenten aikana tehdyissä remonteissa niitä on myös merkittävästi menetetty. Restauroinnissa kiinnitetään huomiota estetiikkaan monin tavoin; ikkunoita kunnostetaan, maalipintoja uusitaan, puuttuvia koristeita palautetaan paikoilleen ym. siten, että toimenpiteillä tuetaan talon iän ja arvokkuuden tuomaa luonnetta.

PERINTÖ

Kulttuuriset ominaispiirteet ovat hävinneet suomalaisesta uudisrakentamisesta viimeisten vuosikymmenten aikana. Tilalle on tullut suunnittelun yhdenmukaisuus ja talotehtaissa tuotetut mallistot, joita myydään kaikkiin Suomen maakuntiin. Maisema tasapäästyy, maakuntien ilme yhtenäistyy ja kulttuurinen omaleimaisuus on jäänyt kaikkein vanhimman jäljellä olevan rakennuskannan varaan. Sitä on Suomessa vähemmän kuin

missään muussa Euroopan maassa. Silti kymmenittäin rakennushistoriallisesti arvokkaita taloja häviää joka vuosi myös Etelä-Pohjanmaalla.

Kosolan talon restauroinnilla ja matkailutoiminnalla halutaan osoittaa, että rakennusperintö on voimavara, kilpailutekijä ja vetovoimatekijä monessa eri merkityksessä. Mitä enemmän maailma globalisoituu, sitä suuremmaksi kasvaa paikallisuuden ja kulttuuriperinnön arvo. Paikallisuutta vahvistavat ympäristöt tukevat asukkaiden viihtymistä ja hyvinvointia, vahvistavat yhteishenkeä, sekä antavat juuria ja aineksia henkiselle ja taloudelliselle luovuudelle. Matkailijat toivovat paikallisuuden vahvistamista, rakennusperinnön hoitamista ja kulttuuriympäristöistä huolehtimista. Perintö on nähtävä rahanarvoisena asiana.

Kosolan talossa halutaan myös käydä keskustelua niistä yhteiskunnan ilmiöistä, jotka vaikuttavat rakennusperinnön säilymiseen ja häviämiseen sekä tulevaisuuden rakentamiskäytäntöihin.

JATKUMO

Rakentamiseen ja asumiseen liittyvillä ratkaisuilla voi ilmentää omia arvoja, elämäntapaa ja identiteettiä. Ratkaisujen halutaan olevan luontoa säästäviä sekä entistä puhtaampia, turvallisempia ja terveellisempiä. Hankinnoilta halutaan pitkäikäisyyttä. Esteettisille ja kulttuurisille tekijöille annetaan aikaisempaa enemmän merkitystä. Perinteitä ylläpitävät ja niistä innovoidut, rakennusteollisuuteen omaksuttavat uudetkin ratkaisut voivat merkitä kestäväen elämäntavan omaksumista, jossa rakentamisvalintojen rinnalla merkitystä on myös vihreällä energialla, kierrätyksellä, käsin tekemisellä, itse kasvatetulla ruoalla ja luontoyhteydellä. Aitous on yhä useammalle uusi laadun mittari.

Vanhon talojen kunnostus, käyttö ja suojelu on hyvin tärkeää, mutta elävä perinne edellyttää jatkumoa. Meillä on jo lukuisia esimerkkejä uusista, perinteisistä pohjalaistaloista. Kaikilla maakunnilla on oma rakentamisen perintönsä, josta ammentamalla on mahdollista uudisrakentamisen keinoin palauttaa jo kadonnutta, omaa paikallista omaleimaisuutta eri puolilla maata.

Kosolan talon restauroinnissa luodaan ympäristöä, jossa kävijät voivat perehtyä paitsi vanhojen rakennusten kunnostamiseen, myös perinteiden hyödyntämiseen uudisrakentamisessa. Maisemaan on mahdollista palauttaa siitä jo kadonnutta, paikallista identiteettiä ylläpitänyttä rakennuskantaa. Perinne on aitoa ja elävää silloin, kun sillä on juuret menneisyydessä, elintila nykyisyydessä ja mahdollisuudet tulevassa.

1D. SOSIAALINEN VASTUULLISUUS

TYÖLLISTÄMINEN JA MATERIAALIEN ALKUPERÄ

Käyttämämme hirsi on peräisin Lapista, saha- ja höylätavara tulee maakunnasta. Suomalainen puutavara on aina ympäristösertifioitua. Käyttämämme puukuitueriste on norjalaista ja sen valmistuksessa käytetty kuusihake on peräisin Norjan Innlandetin PEFC™-ympäristösertifioiduista metsistä. Kipsilevy, vaneri ja suurin osa myös muista rakennusmateriaaleista on kotimaassa valmistettua.

Kosolan talo Oy:n toinen työntekijä tulee naapurikunnasta, ja toinen Lapualta. Kosolan restauroinnista vastaa eteläpohjalainen yrittäjä naapurikunnasta. Restauroinnissa työllistämme useita paikallisia sähkö- ja lvi- ym. alojen yrityksiä ja työntekijöitä. Erikoisosaamista edellyttävissä tehtävissä, kuten koristemaalauksessa, työllistämme myös muita pohjalaisia yrittäjiä ja ammattilaisia. Tarjoamme harjoittelupaikkoja rakennusalan ja restaurointialan ammatillisessa koulutuksessa opiskeleville harjoittelijoille. Pyrimme Kosolan talon sosiaalisessa mediassa tuomaan työhön osallistuneita tekijöitä esiin, jolloin samalla välitämme tietoa perinnerakentamisen ammattilaisista ja heidän osaamisalueistaan. Tällä lisäämme osaamisen arvostusta sekä ymmärrystä rakennusperinnön arvoja kohtaan. Kun restaurointi- ja konservointiosaajat näkyvät, heidän tunnettuutensa ja saavutettavuutensa paranee, mikä voi vaikuttaa myös osaamisen kysynnän lisääntymiseen.

PAIKALLISYHTEISÖ

Kosolan talo on kaikkien lapualaisten tuntema, ja heillä kaikilla on siihen liittyviä omakohtaisia muistoja. Ennen restaurointityön aloittamista pyysimme paikallisyhteisöltä sosiaalisen median ja paikallislehden kautta ehdotuksia siihen, millaista käyttöä taloon toivotaan jatkossa, ja huomioimme vastaukset päätöksinä tehdessämme. Olemme voineet myös haastatella useita paikallisia ihmisiä ja saaneet heiltä talteen arvokasta tietoa talon historiasta. Tähän pyrimme myös jatkossa. Restauroinnin aikana olemme tuottaneet Kosolan talon blogiin kuvakertomuksia siitä, miten työ edistyy, ja jakaneet näitä päivityksiä sekä Kosolan talon omissa, että lapualaisyleisölle suunnatuissa muissa sosiaalisen median kanavissa. Valtakunnallisen ja maakunnallisen median ohella tarjoamme uutisia luonnollisesti myös paikallislehdelle. Kosolan talo palvelee paikallisia mm.

kahvittelu-, juhla- ja kokoontumisympäristönä, jonne nämä voivat tuoda myös omia vieraitaan viettämään aikaa ja tutustumaan talon, paikkakunnan ja maakunnan kulttuuriperintöön.

ASIAKKAAT

Kosolan talon restaurointiprosessissa huomioidaan esteettömyys kaikilla niillä keinoilla, joilla se on mahdollista kulttuurihistoriallisesti arvokkaassa talossa sen alkuperäisyyttä säilyttäen. Alakerrasta tulee kokonaan esteetön sen kaikissa tiloissa ja siellä on myös esteetön wc. Historiallisissa kohteissa ei välttämättä ole mahdollista huomioida esteetöntä liikkumista kaikissa tiloissa tai palveluissa. Tekemässämme markkinoinnissa kerromme, mitkä tilat eivät ole esteettömiä.

Kosolan talo Oy palvelee asiakkaitaan kulttuurimatkailu- ja rakennusperintökohteena. Restaurointiprosessissa luodaan huonetiloja, joissa asiakkaat voivat tutustua vanhan hirsirakennuksen korjauksissa käytettyihin menetelmiin ja materiaaleihin sekä niiden ominaisuuksiin, ynnä saada tietoa omia kunnostusprosessejaan varten. Asiakkaille tarjotaan opastettuja kierroksia talossa, jolloin yhtenä teemana on talon rakennushistoria ja restaurointi: tarkempi perehtyminen siihen, millaisia vaurioita rakenteissa oli, mistä ne olivat syntyneet, miten ne korjattiin ja miten käytetyt materiaalit ja menetelmät sekä säännöllinen huolto ehkäisevät samanlaisten vaurioiden syntymistä jatkossa. Yhteen tilaan tuodaan myös rakennusperinnettä, perinnerakentamista ja korjausrakentamista käsittelevä pieni kirjasto asiakkaiden vapaasti tutkittavaksi. Ryhmille, joita aihe kiinnostaa, tarjotaan mahdollisuus kurkistaa keskeneräisiin tiloihin. Tällöin ryhmälle annetaan huolelliset turvallisuusohjeet työmaalla liikkumiseen, ja tilojen turvallisuus varmistetaan ennen jokaista ryhmää erikseen. Asiakkaiden turvallisuutta ajatellen on laadittu turvallisuusasiakirja, joka on nähtävillä käynnin yhteydessä. Myös ensiapuvälineistä on huolehdittu. Kosolan restaurointiprosessin asiakasvastuuseen liittyvät myös prosessissa huomioitujen terveydellisten tekijät yleensä:

TERVEELLISET RAKENNUSMATERIAALIT

Käyttämämme yksiaineinen massiivipuu ei sisällä liimoja, muoveja eikä lisättyjä kemikaaleja. Puu on antibakteerista, luo huonetiloihin hyvää akustiikkaa, tuntuu miellyttävältä, ja sillä on ihmistä psykologisesti rauhoittavia ominaisuuksia. Höyrynsuluton puurakenne tasaa sisäilman kosteutta ja parantaa sisäilman laatua, jolloin myös ilmanvaihdon tarve vähenee. Käsittelemättömässä puussa nämä ominaisuudet ovat parhaimmillaan.

Käyttämistämme puukuitueristeistä ei irtoa partikkeleita tai kaasuja, joilla olisi haitallisia vaikutuksia sisäilmaan tai ihmisten terveyteen. Eristeeseen lisätty palonsuoja-aine täyttää euroluokan E vaatimukset. Samoin kuin puu, puukuitueriste tasaa sisäilman kosteutta ja vähentää kosteusvaurioiden riskiä. Sillä on myös erinomaiset äänenvaimennusominaisuudet.

Vaneri on puutuote, johon on käytetty fenolihartsiliimaa. Sekä käyttämällämme vanerilla että kipsilevyllä on Rakennustietosäätiön myöntämä parhaan sisäilman päästoluokka M1. Kipsilevy on kuivana hajuton ja terveydelle vaaraton rakennusmateriaali. Kipsilevyn määrä on pidetty mahdollisimman vähäisenä mahdollisten kosteusvaurioiden ja niistä mahdollisesti aiheutuvien terveyshaittojen / korjaustarpeen minimoimiseksi.

Pellavasta, keraamisista laatoista, käyttämistämme pintakäsittelyainesta tai esim. savesta ei irtoa haitallisia aineita huoneilmaan. Savi on lisäksi luonnostaan antibakteerista, jolloin se on käyttäjille terveellinen rakennusmateriaali.

Luonnonmukaiset rakennusmateriaalit ovat turvallisia ja yksiaineinen massiivirakenne on toiminnaltaan yksinkertainen. Monimutkainen rakentaminen lisää virheiden ja niistä aiheutuvien ongelmien riskiä. Haitallisia kemikaaleja lisäämällä heikennetään rakennusmateriaalien laatua.

Eduskunnan tarkastusvaliokunnan rakennusten kosteus- ja homeongelmia koskevassa tutkimuksessa vuonna 2012 todettiin, että rakennuksen elinkaaren loppuminen näyttää johtavan vääjäämättä sisäilmaongelmiin, joissa kosteus ja homevauriot ovat merkittävimpiä osatekijöitä. Rakennuksen elinkaaren loppuminen merkitsee asukkaalle paitsi taloudellista vahinkoa, usein myös terveyshaittoja. Suuri määrä ihmisiä altistuu sisäilmaongelmille terveydelle haitallisissa ympäristöissä päivittäin, suuri osa menettää työkykynsä. Sisäilmaongelmat aiheuttavat mittavan kansanterveydellisen ongelman, jonka kustannukset ovat huomattavat. Haluamme herättää keskustelua rakennusten elinkaarien pidentämisen keinoista yksiaineisia ja yksinkertaisia rakenteita, sekä luonnonmukaisia materiaaleja käyttämällä.

YHTEISTYÖKUMPPANIT

Kosolan talon restaurointiprosessiin liittyen teemme yhteistyötä mm. Lapuan kaupungin museoiden sekä Seinäjoen museoiden rakennustutkijan kanssa. Kosolan Talo Oy on liittynyt Pohjalaistaloverkostoon, johon kuuluu pohjalaistaloperinteestä kiinnostuneita alan yrityksiä ja organisaatioita. Verkosto perustettiin Seinäjoen Ammattikorkeakoulun ja Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin yhteisellä hankkeella vuonna 2014. Tarjoamme Pohjalaistaloverkostolle sekä muille rakennusperintöalan organisaatioille ja yrityksille mahdollisuutta sijoittaa taloon omia referenssejään ja esitteitään, sekä näkyä talossa vieraileville ja aiheesta kiinnostuneille asiakkaille.

Lisäinfoa mm.:

Puuinfo Oy, <https://puuinfo.fi/puutieto/puun-sisailmavaikutukset/>

Aalto-yliopiston ja Suomen Ympäristökeskuksen selvitys "Cities as carbon sinks - classification of wooden buildings"
<https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1748-9326/aba134/meta>

Moilanen, K. (2019) Massiivipuu ekologisesti kestävä rakentamisen mahdollistajana. Diplomityö.
<http://jultika.oulu.fi/files/nbnfioulu-201903011271.pdf>

Viljakainen, M. & Lahtela, T. (2019). Rakentamisen hiilijalanjälkivertailu. Loppuraportti.
<https://puuinfo.fi/wp-content/uploads/2020/07/RAKENTAMISEN-HIILIJALANJ%20C3%84LKIVERTAILUN-LOPPURAPORTTI.pdf>

Lahtinen, K.M. (2014). Viri ja valkee. Vanhan rakennuksen lämpö- ja energiatalous. Lunette rakennusperinnepalvelut, Hämeenkyrö.

Mattila, L-E. (2014). Tulevaisuuden kerrostalo. Diplomityö. Aalto-yliopisto, taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu, arkkitehtuurin osasto.

Hienonen, K. (2011). Maaseutu tulevaisuuden merkitys yhteiskunnassa. Trendianalyysi. Sitran selvityksiä 52.

2. KOSOLAN TALON MATKAILUTOIMINNAN VASTUULLISUUS

Kosolan talon restaurointiprosessin vastuullisuudesta on kerrottu edellisessä luvussa. Kosolan talon matkailutoiminta etenee samaan tahtiin, kun tiloja valmistuu lisää. Seuraava informaatio täydentää jo kerrottua:

2A. EKOLOGINEN VASTUULLISUUS

Lapuan rautatieasemalta on vain 600 metrin kävelymatka Kosolan Talolle. Tämä mahdollistaa saapumisen ekologisesti junalla eri puolilta Suomea. Tämän kerromme myös kotisivuillamme. Englannin kieliversiossa kerromme Uumajan ja Vaasan välille tulleesta uudesta matkustajalaivasta, joka on nyt maailman ympäristöystävällisin. Sen moottoreita käytetään nesteytettyllä maakaasulla tai akkuenergialla, ja siinä on valmiudet biokaasuun siirtymiseksi. Wasalinen Aurora Botnian päästötaso alittaa IMO Tier III-vaatimukset, ja laiva on lisäksi lähes kokonaan suomalaista työtä. Uumajan ja Vaasan välinen laivayhteys on lyhyin yhteys Ruotsin kautta Suomeen saavuttaessa.

Matkailutoiminnassamme ei käytetä eläimiä. Henkilökuntamme tuntee alueen luonnon, ympäristön, maisemat sekä rakennusperinnön, ja osaa ottaa niiden erityispiirteet ja suojelutarpeet huomioon toiminnassaan:

Alajoen viljelylakeus: Lapua kuuluu Etelä-Pohjanmaan viljelylakeuden maisema-alueeseen, jolle tyypillisiä ovat viljavat jokilaaksot ja näiden väliin jäävät, maastollisesti vaihtelevat selänteet. Lapualaista maisemaa leimaa Lapuanjoki, jokivarsille ja peltojen reunoille ryhmittynyt asutus, sekä laaja peltolakeus. Alajoen peltolakeus on syntynyt sukupolvia jatkuneen, mittavan pellonraivauksen tuloksena. Sen laajuus on yli 11 000 hehtaaria, ja se on arvoltaan valtakunnallisesti arvokkaaksi maisema-alueeksi. Alajoella pesii runsaasti useita Suomen ja jopa Euroopan mittakaavassa uhanalaisia tai vaarantuneita lintulajeja, ja se on kansainvälisesti tärkeä lintujen levähdys- ja pesimäalue (Important Bird Area IBA). Muun muassa erittäin uhanalainen tunturipöllö talvehtii siellä säännöllisesti ja suuret metsähanhiparvet lepäilevät keväällä ja syksyllä. Alajoen peltolakeudelle ei ole vielä kehitetty tuotteistettuja reittejä matkailijoiden käyttöön. Viljelytiet ovat pääosin yksityisiä. Kun Kosolan talon asiakkaat haluavat lisätietoa Alajoen peltolakeudesta, osaamme kertoa sen kulttuurihistoriasta ja luontoarvoista sekä neuvoa reittejä, jotka noudattavat pääosin yleisiä maanteitä. Osaamme neuvoa myös yleiseen käyttöön tarkoitettuja pysähtymis- ja maisemapaikkoja näiden teiden varsilla. Alajoella on mahdollista kulkea myös patikoiden, pyöräillen tai meloen, sekä pitää taukoa Lapua-Seuran ylläpitämällä jokituovalla, josta löytyy myös kuivakäymälä. Osaamme neuvoa mm. kanoottien vuokraamisessa sekä Alajoen pyöräretkeilyä varten suunnitellun Glopas-mobiilisovelluksen lataamisessa. Seuraamme mahdollisten reittien kehittämistä ja olemme kiinnostuneita olemaan mukana tuotteistamisessa kestävyyskysymykset huomioiden.

Simpsio: on Länsi-Suomen korkein harju. Se on jääne miljardien vuosien takaisesta, Svekofennideihin kuuluneesta vuoresta. Ylempien rinteiden kalliot vaihtuvat alempana rehevämmiksi kedoiksi ja kuiviksi lehdoiksi, ja juurella tuoreiksi lehdoiksi, kosteiksi lehdoiksi sekä lehtokorviksi. Uhanalaisista kasvilajeista siellä menestyvät mm. mäkitervakko ja kalliokieli. Rinteen eteläpuolella on runsasravinteisia soita, joilta löytyy jopa kaksikymmentä erilaista rahkasammallajia. Alueella elää yhdeksän uhanalaista lajia, mm. liito-orava, taigapallohämähäkki ja kuusipallohämähäkki. Se on myös mm. pyyn, palokärjen, viirupöllön, huuhkajan ja pähkinähäkin elinympäristöä. Valtakunnallisesti uhanalaisista linnuista siellä voi tavata ampuhaukkoja, käenpiikoja, teeriä ja metsoja. Simpsioilla on kuntoportaat sekä kolme viitoitettua luontopolkua, joiden lähtöpisteet sekä suomen- ja ruotsinkieliset opastaulut ovat kahdella Simpsion pysäköintialueella. Alueelta löytyy lisäksi neljä laavua, kuivakäymälä ja uimapaikka. Simpsion palvelut evät ole esteettömiä, ja jätteiden keräily on retkeilijöiden omalla vastuulla. Kun Kosolan Talon asiakkaat haluavat lisätietoa Simpsioista, osaamme kertoa alueen luontoarvoista ja antaa neuvoja kestävään vierailuun alueella.

Lapuanjoki: Kosolan talo sijaitsee Lapuanjoen rannassa. Asutus tuli jokea pitkin ja toi Lapuan ensimmäiset pysyvät asukkaat Kyrönmaalta nykyisen Kosolan talon ympäristöön 1300-luvulla. Joki on ollut elinehto: siitä on saatu kalaa ja sitä on käytetty kulkuväylänä. Elinkeinona kalastus alkoi väistyä 1700-luvun kuluessa, kun arvokala alkoi kadota ja peltoviljely lisääntyä. Elinkeinojen kärkeen oli jo 1600-luvulla noussut terva, joka kuljetettiin rannikolle jokea pitkin aina rautatien tuloon saakka 1880-luvulla. Pohjanmaalle ominainen maan kohoaminen, koskipaikkoihin rakennetut myllyt, sekä kalastajien padot lisäsivät tulvia, jotka saattoivat upottaa alleen pellot ja niityt. Tulvasuojelua edisti erityisesti Niilo Kosola, Vihtori ja Eelin Kosolan poika. Nyt tekojärvet toimivat tulvaveden varastoina, maavallit ovat korottaneet jokitormiä parilla metrillä ja penkereiden takana pumppaamot kuivattavat Lapuanjoen alueella 6000 hehtaaria peltoa. Lapuanjoki virtaa hitaasti ja sen ympäristössä on rakentamattomia koskiosuusia sekä hyvin säilynyttä kulttuurimaisemaa. Luonnon kalakantaa ovat ahven, hauki, lahna ja made. Istutettuna kantana on kirjolohta, järvitaimenta, harjusta, nierieää ja siikaa. Lapuan kalastusseuralta saa ajankohtaiset tiedot istutuksista ja rauhoitusajoista. Valtion kalastonhoitomaksun voi suorittaa Internetissä, kalastuslupia voi ostaa Tiistenjoen lupa-automaatista osoitteessa Ämmälänkirkkotie 1, Lapua. Mato-ongen käyttäminen on kielletty koskissa. Kun Kosolan talon asiakkaat osoittavat kiinnostusta jokeen, osaamme kertoa sen merkityksestä sekä virkistyskäyttömahdollisuuksista. Kosolan jokirannasta on hävitetty jättipalsamia, joka on Suomen luontoon kuulumaton vieraslaji.

Rakennettu kulttuuriympäristö: Kosolan talo sijaitsee valtakunnallisesti merkittävässä Lapuan Tuomiokirkon kulttuuriympäristössä ollen yksi tämän maiseman tärkeistä "muistin paikoista". Tuomiokirkon kulttuuriympäristö yhdistyy lisäksi maakunnallisesti merkittävään kulttuuriympäristöön, jossa talonpoikainen rakennusperintö sulautuu osaksi liike- ja hallintokeskuksen kehitysvaiheita. Olemme laatineet Kosolan talon rakennushistorian selvityksen, jossa on analysoitu mm. paikan historiaa, talon ja ympäristön arkkitehtuuria, sekä Kosolan talon suhdetta ympäristöönsä. Rakennusperintökohteena osaamme kertoa asiakkaillemme paitsi Kosolan talon, myös ympäristön kulttuurihistoriallisista ja maisemallisista arvoista, sekä niiden säilymisen merkityksestä.

Olemme aloittaneet hiilijalanjälkilaskurin käytön, jonka avulla seuraamme toimintamme ilmastovaikutuksia ja voimme tehdä tarvittavia korjausliikkeitä yhä kestävämpään suuntaan. Olemme tehneet kestävästä kehityksestä Sitoumus2050 - yhteiskuntasitoumuksen. Olemme allekirjoittaneet kestävästä matkailun periaatteet ja sitoutuneet työskentelemään kestävämmän matkailun puolesta. Olemme osallistuneet Visit Finland Akatemian Sustainable Travel Finland -valmennukseen, haemme Suomen Luomumatkailuyhdistyksen ECEAT-sertifikaattia (European Centre for Ecological and Agricultural Tourism) sekä Sustainable Travel Finland -merkkiä.

2B. TALOUDELLINEN VASTUULLISUUS, YHTEISTYÖKUMPPANIT JA TYÖLLISTÄMINEN

Kosolan Talo Oy:n missio on löytää liiketoiminnasta taloudelliset työkalut kiinteistön säilyttämiseen ja toiminnan kehittämiseen. Kannattavan liiketoiminnan kehittämiseksi rakennamme yhteistyöverkostoja, erikoistumme teemallisesti, suunnittelemme laadukkaita palveluja ja tarjoamme niistä tietoa erilaisissa viestintäkanavissa. Kannattava liiketoiminta luo välineitä siihen, että voimme innostaa matkailijoita viipymään alueella pidempään ja luoda edellytyksiä työpaikkojen syntymiselle sekä paikallistaloudelliselle kasvulle. Otamme huomioon asiakaspalautteet ja olemme valmiita kehittämään palveluitamme niin, että tarjonta vastaa kysynnän muutoksiin. Olemme liittyneet matkailu-, majoitus-, ravintola- ja vapaa-ajanpalvelualan järjestön MaRa:n jäseneksi, seuraamme matkailualan trendejä ja hyödynnämme tietoa yritystoiminnan kehittämisessä. Kannattava liiketoiminta on edellytys toiminnan kestäväälle kehittämiselle.

Kosolan talo Oy kehittää edellytyksiä laajemman ja kiinnostavamman kulttuuri- ja rakennusperintömatkailumarkkinan syntymiseen, jolloin myös muut voivat hyötyä samoista markkinoista.

Vuokraamme toimitilat paikallisille kumppaniryttäjille, jotka pitävät Kosolan kievarissa tilauskahvilaa ja lähellä tuotettuihin raaka-aineisiin perustuvaa tilausravintolaa. Kosolan talon yhteiskäyttö perustuu paitsi useamman yrittäjän liiketoimintaan talossa,

myös yhteisen toiminnan ja yhteismarkkinoinnin suunnitteluun, josta on etua kaikille osapuolille. Kievarin tilat on hyväksytty anniskelualueeksi.

Lapuan kaupungin museotoimen kanssa esim. suunnittelemme tulevia näyttelyitä. Lapuan kaupungin matkailu- ja kulttuuritoimen kanssa teemme yhteistyötä mm. Visit Lapuan matkailumarkkinoinnissa. Olemme mukana Lapuan matkailuyrittäjien tiimissä, jossa tutustumme toistemme palveluihin ja huomioimme erilaiset tilaisuudet yhteistyön tekemiseen. Teemme markkinointiyhteistyötä Etelä-Pohjanmaan alueellisen matkailuorganisaation, Visit Lakeuden kanssa. Osallistumme mm. Visit Lakeuden ja Seinäjoen Ammattikorkeakoulun järjestämiin koulutus- ja verkostoitumistilaisuuksiin. Osallistumme myös Visit Finlandin tarjoamiin kulttuurimatkailun kehittämis- ja markkinointitilaisuuksiin mahdollisuuksiemme mukaan.

Tuemme hankinnoillamme alueemme tuotteita, palveluita ja yrityksiä ja teemme valintoja kestävyysnäkökohdat huomioiden. Ryhmille suunnattuihin retkituotteisiimme sisällytämme yhteistyökumppaneidemme kohteita ja palveluita. Haemme koko ajan uusia verkostoja paikallisten, maakunnallisten ja alueellisten matkailuyritysten ja oppaiden, perinteisiä kädentaitoja hallitsevien käsityöläisten, museoammattilaisten, historian ja kansatieteen opiskelijoiden ja tutkijoiden, rakennusperintöorganisaatioiden, ohjelmallisten esiintyjien ja elävöittäjien ym. sellaisten osajien kanssa, joiden kanssa voimme tehdä tuotekehitystä ja yhdessä vahvistaa Etelä-Pohjanmaan matkailullista ja kulttuurista kiinnostavuutta ja vetovoimaa.

2C. KULTTUURINEN VASTUULLISUUS

Kosolan Talo Oy:n visio on, että tulevaisuudessa talo tunnetaan pohjalaisen kulttuuriperinnön vierailukeskuksena /Ostrobothnia Heritage Centerinä.

Henkilökuntaamme kuuluu ihmisiä, joilla on vuosien työkokemus ja perehtyneisyys eteläpohjalaisesta kulttuurihistoriasta, rakennusperinnöstä ja perinteistä. Pystymme esittelemään alueen kulttuuria aidosti ja kunnioittavasti. Tavoitteemme on ylläpitää ja vahvistaa paikallisuutta ja alueelle omaleimaisia kulttuuripiirteitä, jolloin on mahdollista säilyttää ja siirtää niitä edelleen seuraaville sukupolville. Palvelumme ja tuotteemme perustuvat ensisijaisesti alueen omaan kulttuurihistoriaan ja kulttuuriperintöön. Eteläpohjalaisuus näkyy myös talon sisustuksessa. Uutta henkilökuntaa palkattaessa kiinnitämme erityistä huomiota perehdyttämiseen.

Suosittelemme asiakkaillemme paikallisia kulttuuritapahtumia.

2D. SOSIAALINEN VASTUULLISUUS, ESTEETTÖMYYS JA TURVALLISUUS

Kohtelemme kaikkia tasa-arvoisesti ja kunnioittavasti. Opettelemme ottamaan ihmisten erityistarpeet ja kulttuurierot huomioon toiminnassamme ja kehittämään vierailijakokemusta inklusiivisesti. Panostamme palveluidemme laatuun sekä kotisivujemme ja sosiaalisen median kanaviemme sisältöihin viestimällä liikenneyhteyksistä julkisia kulkuvälineitä käyttäen, esteettömyydestä ja sen rajoituksista vanhassa talossa, sekä tekemistämme vastuullisuustoimista. Kotisivuillamme tämä informaatio löytyy suomeksi ja englanniksi. Informaatiota täydennetään, kun yhdenvertaisuuteen tähtäävät toimenpiteemme täydentyvät. Kotisivumme ovat responsiiviset, eli toimivat tietokoneella, tabletilla ja matkapuhelimella. Kotisivujamme voi selata ilman hiirtä, pelkällä näppäimistöllä.

Kosolan talon kievariin - tilauskahvilaan ja tilausravintolaan - kuljetaan matalamman siipiosan päädyssä olevan kuistin pariovista, joiden vapaa leveys on 140 cm. Pariovien takana on pieni porstua, jossa olevan oven vapaa leveys on 88 cm. Matalamman ja korkeamman siipiosan välillä sisätiloissa on pariovet, joiden vapaa leveys on 150 cm. Esteetön WC sijaitsee korkeamman siipiosan porstuassa, jonne vievien pariovien vapaa leveys on 145 cm. Esteettömän WC:n oven vapaa leveys on 88 cm. Kunnes korkeamman siipiosan pääsisäänkäynti valmistuu, hätäpoistumistienä käytössä on tilapäinen ulko-ovi, jonka vapaa leveys on 90 cm. Tilapäisen ulko-oven ulkopuolelle asennetaan pyörätuoliramppi. Huonetilojen väleissä on matalia kynnyksiä, joihin on asennettu viisteet helpottamaan pyörätuolilla ja rollaattorilla liikkumista.

WC:t ovat sukupuolineutraaleja. Esteettömässä WC:ssä on vetonaru avun pyytämiseksi, sekä vauvanhoitotaso. Potta on saatavilla kaikissa asiakkaille osoitetuissa WC:issä. Kievarin kahvila ja ravintola toimivat tilausperiaatteella, mutta avoimina kahvilapäivinä tiloihin on aukioloaikoina maksuton sisäänpääsy. Kievarissa on kolme syöttötuolia pikkulapsiperheitä varten. Tiloihin, joissa restaurointi yhä jatkuu, on turvallisuussyistä asiakkaille pääsy ainoastaan oppaan johdolla. Avustajat pääsevät ryhmien mukana talon opastetuille tarinakierroksille maksutta. Opas- ja avustajakoirat ovat tervetulleita.

Huolehdimme kaikkien vieraidemme, henkilökuntamme ja ympäristömme turvallisuudesta sekä lain ja viranomaismääräysten noudattamisesta. Olemme tietoisia matkailuun vaikuttavista lupamenettelyistä, laeista ja säädöksistä, kuten esimerkiksi matkapakettilaki, pelastuslaki ja tietosuoja. Meillä on turvallisuussuunnitelma, olemme päivittäneet ensiapuosaamistamme ja ensiapupakkaus on asiakkaiden saatavilla nopeasti tarpeen vaatiessa.

Taina Hautamäki, Kosolan talo Oy.

(Viimeisin päivitys sisältöön tehty 18.1.2023).